

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKU NIERUCHOMEGO NIEWPISANEGO DO REJESTRU ZABYTKÓW

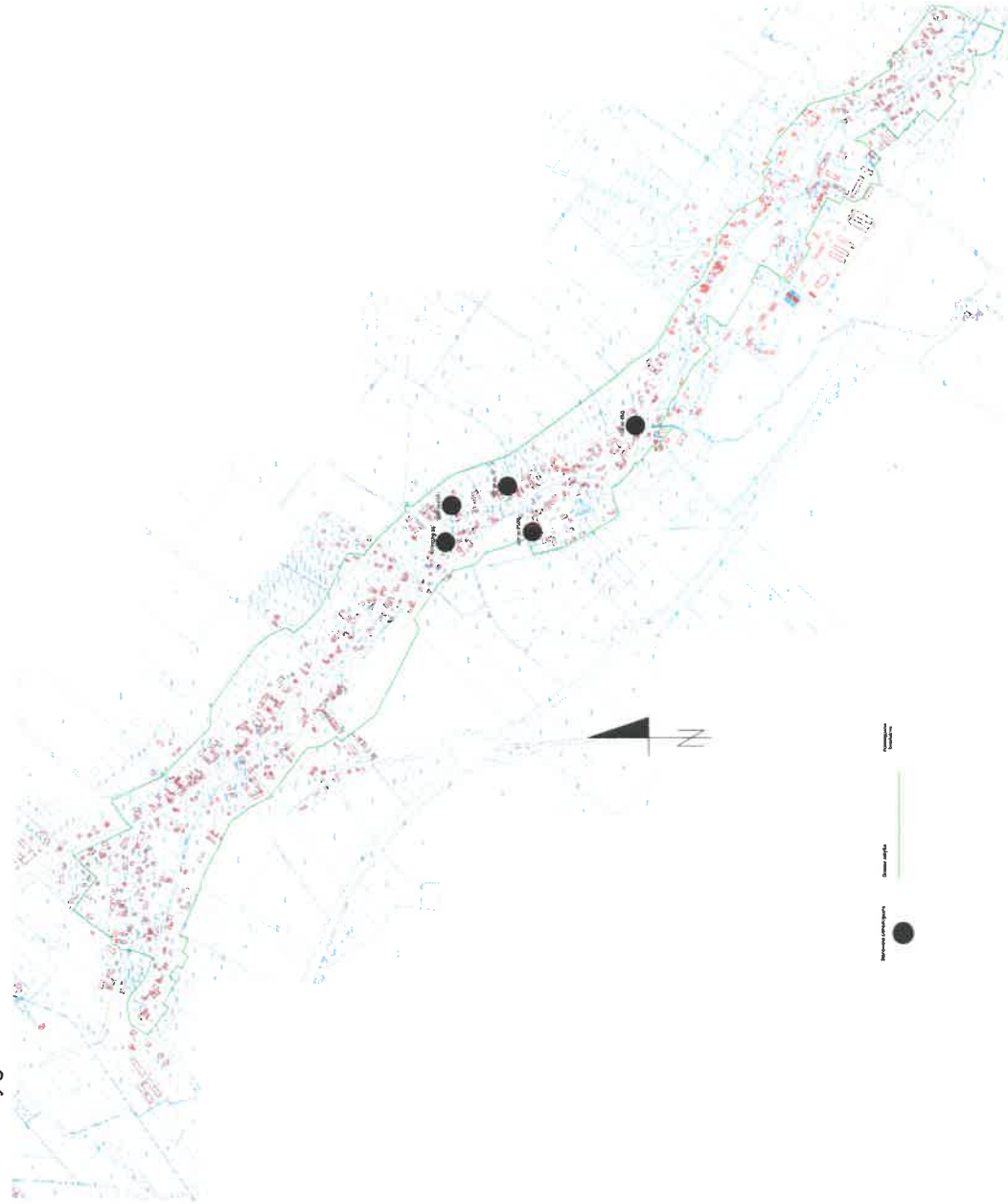
1. Nazwa

**HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI PIŁAWA
DOLNA WRAZ Z TERENEM NA KTÓRYM ZNAJDUJE SIĘ
ZNACZNA ILOŚĆ ZABYTKÓW ARCHEOLOGICZNYCH**

2. Czas powstania

XIV w.

9. Materiały graficzne

3. Miejscowość

PIŁAWA DOLNA

4. Adres (ulica, nr posesji)

5. Przynależność administracyjna

województwo: DOLNOŚLĄSKIE

powiat: DZIERŻONIOWSKI

gmina: DZIERŻONIÓW

6. Współrzędne geograficzne

50°41'31"N 16°42'13"E

7. Użytkowanie obecne

MIESZKALNE

ROLNICZE

8. Stan zachowania

4

10. Istniejące zagrożenia, najpilniejsze postulaty konserwatorskie
NAZWY: *Piława* (1320 r.), *Niedersten Pylow* (1312 r.), *Peylau* (1662 r.), *Nieder Peilau* (1765 r.), *Nieder Peilau* (1945 r.), *Piława* (1945 r.), *Piława Dolna* (1947 r.)

HISTORIA:

Piława Dolna została założona w XIII w., jako wieś na prawie niemieckim. W 1335 r. wzmiankuje się tu istnienie kościoła parafialnego. Istotnym w przypadku Pławy Dolnej jest fakt, że miejscowość niemal od samego początku składała się z wielu, mniejszych dóbr, należących do różnych właścicieli. Ostatecznie jednak, przyjęto podział całej miejscowości na Pławę Dolną, Środną i Górną. Na terenie Pławy Dolnej znalazły się dobra określane jako *Schlössel* wraz z przynależnym do nich folwarkiem. Do 1680 r. właścicielem dóbr w Pławie Dolnej był Ernst Julius von Tschirschky, po którego śmierci majątek przeszedł w posiadanie Ernsta Juliusa von Seidliza. W latach 1714–1720 właścicielem Pławy Dolnej był zaś Joachim Friedrich von Seidlitz. W 1742 r. w Pławie Dolnej założono szkołę ewangelicką. Na początku XIX w. wieś Pława składała się z Pławy Dolnej, Środniej oraz majątku *Schlössel*. W 1830 r. Pława Dolna liczyła 86 domów oraz 568 mieszkańców, w tym 75 katolików. Na terenie wsi znajdował się pałac z ogrodem i folwarkiem. Działał tu także browar, wiatrak i młyn wodny. Wówczas majątek *Schlössel* należał do kupca Riedela. W 1870 r. na terenie Pławy Dolnej wymienia się dwa majątki. Taka sytuacja utrzymała się aż do 1945 r. W XIX w. wzniesiono tu również okazały, neoromański kościół ewangelicki (dziś kościół pomocniczy). Pomimo historycznego rozdrobnienia własnościowego, Pława Dolna posiada zachowany czytelny układ ruralistyczny w typie wsi łańcuchowej. Na jej terenie zachował się zespół pałacowo-parkowy z folwarkiem (ul. Biotnista) oraz dwór z założeniem parkowym (ul. Krótka). Zabudowa miejscowości składa się w większości z obiektów mieszkalno-gospodarczych, powstałych w XIX i na początku XX w., reprezentujących w większości okazałe zabudowania na planie czworoboku. Po 1945 r. na terenie miejscowości powstały również nowe budynki mieszkalne, jak również obiekty użytkowe i usługowe, związane przede wszystkim z przemysłem kamieniarskim.

STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE

- stanowisko 73/88-25 – ślad osadnictwa, e. Kamienia

Istniejące zagrożenia, postulaty konserwatorskie, źródła i literatura – załącznik do karty ewidencyjnej nr 1.

11. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wyperformujących)

12. Opracowanie karty ewidencyjnej (autor, data i podpis)

12 czerwca 2023 r.

mgr Jędrzej Musiał

ZAŁĄCZNIK DO KARTY EWIDENCYJNEJ

Nr 1

1. Miejscowość	PIŁAWA DOLNA
2. Gmina	DZIERŻONIÓW
3. Powiat	DZIERŻONIOWSKI

4. Województwo DOLNOŚLĄSKIE

5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres

**HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY
WSI PIŁAWA DOLNA WRAZ Z TERENEM NA
KTÓRYM ZNAJDUJE SIĘ ZNACZNA ILOŚĆ
ZABYTEKÓW ARCHEOLOGICZNYCH**

6. Zawartość załącznika

ISTNIEJĄCE ZAGROŻENIA
POSTULATY KONSERWATORSKIE
ŹRÓDŁA I LITERATURA

STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE

ISTNIEJĄCE ZAGROŻENIA:

- przekształcenia istniejącego układu ruralistycznego wynikające z dużego rozwoju zabudowy usługowej i mieszkaniowej oraz infrastruktury użytkowej;
- modernizacja istniejącej, historycznej zabudowy z wykorzystaniem materiałów i rozwiązań ahistorycznych;
- brak działań zmierzających do zachowania historycznych budynków gospodarczych i ich rozbiórki;
- brak działań związanych z zachowaniem elementów i układu zespołów pałacowo-parkowych z folwarkami, zachowanych na terenie wsi.

POSTULATY KONSERWATORSKIE:

- zachowanie charakterystycznych cech układu ruralistycznego, objętego ochroną konserwatorską;
- w przypadku nowych inwestycji zachowanie cech typowych architektury regionalnej, tj. bryły, formy elewacji i kształtów dachów, materiałów wykończeniowych;
- modernizacja istniejącej zabudowy mieszkalno-gospodarczej z poszanowaniem substancji zabytkowej, bryły i formy;
- lokowanie nowej zabudowy mieszkalnej w linii zabudowy historycznej;
- zachowanie historycznej zieleni wiejskiej, zwłaszcza elementów dawnych parków pałacowych oraz zieleni cmentarnej;
- zachowanie jako dominant w krajobrazie architektonicznym wsi brył i wież kościołów św. Katarzyny i Imienia Marii;
- eliminacja elementów ahistorycznych, powstałych po 1945 r. niewpisujących się w historyczny układ ruralistyczny;
- lokowanie nowych obiektów handlowych i usługowych możliwie poza granicami układu ruralistycznego;
- prace ziemne w obrębie stanowisk archeologicznych, wymagają prowadzenia badań archeologicznych.

ŹRÓDŁA I LITERATURA:

- Knie J., *Alphabetisch-statistisch-topographische Uebersicht der Dörfer, Flecken, Städte und andern Orte der Königl. Preuß. Provinz Schlesien*, Breslau 1830.
- Knie J., *Alphabetisch-statistisch-topographische Uebersicht der Dörfer, Flecken, Städte und andern Orte der Königl. Preuß. Provinz Schlesien*, 1845.
- *Słownik geografii turystycznej Sudetów*, T. 21, N—Ż, *Wzgórza Niemczańsko-Strzelińskie, Przedgórze Paczkowskie*, red. M. Staffa, Wrocław 2008.
- Zimmermann F. A., *Beyträge zur Beschreibung von Schlesien*, Bd. 5, Brieg 1785.

Kartografia

- *Messsischblatt Lauterbach (in Niederschles.)* 3076 [Neue Nr 5266], ok. 1936 r.

Stanowiska archeologiczne: AZP 88-25/71 (osada, późne średniowiecze), AZP 88-25/70 (ślad osadnictwa, późne średniowiecze), AZP 88-25/72 (osada, późne średniowiecze), AZP 88-25/3 (cmentarzysko, okres nowożytny).

12 czerwca 2023 r.

Opracowanie załącznika:
(data i podpis)

mgr Jędrzej Musiał

